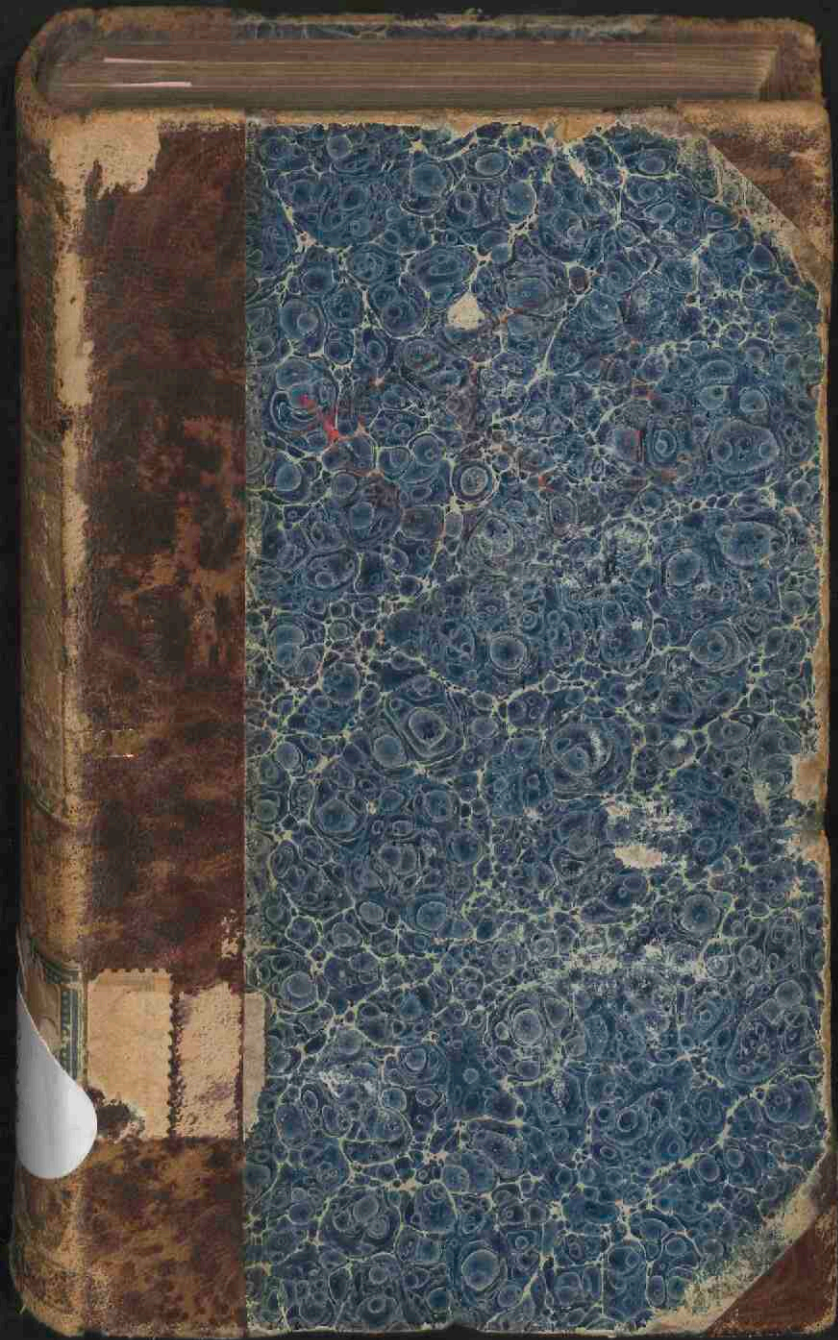
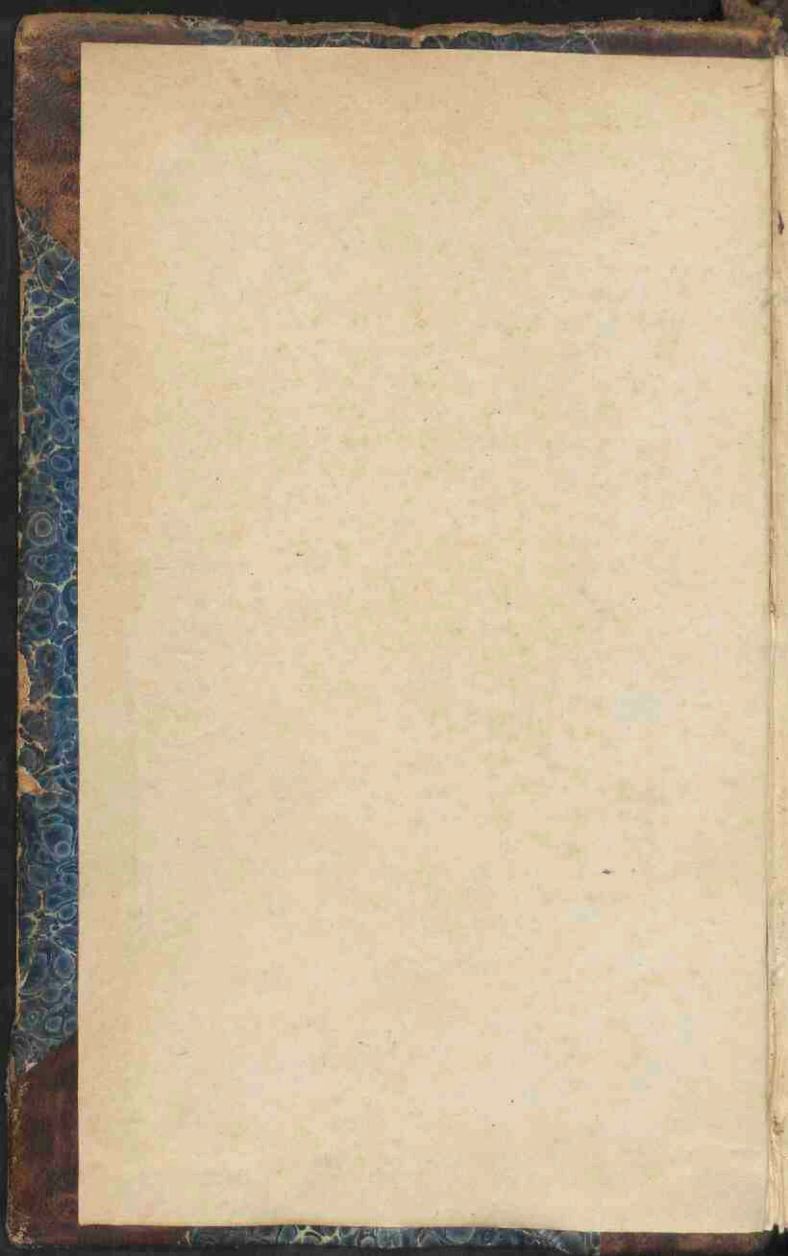

Over zending-methode, of hoe behoort het Evangelie door zendingelingen verkondigd te worden? : drie voorlezingen.

<https://hdl.handle.net/1874/354982>

T a 360.

169-183

Bibl. Henrik Cronner Inst.

7110-043-8733

11

2c

I 7
11

OVER ZENDING-METHODE,

OF

PKE 1333

hoe behoort het Evangelie door zendingen
verkondigd te worden?

(DRIE VOORLEZINGEN.)

I.

Toen PETRUS op den eersten Pinksterdag aan de zaangestroomde menigte de blijde boodschap des heils in JEZUS CHRISTUS verkondigde, kon hij aanvangen met bekende zaken en gebeurtenissen. De joodsche mannen, die hem aanhoorden, moesten erkennen: »dat hebben onze profeten gesproken», en weder: »dat hebben velen van ons gezien en gehoord»; en nog eens: »wij hebben Jezus den Nazerener gekend als een man van God, onder ons betoond door krachten en wonderen en teekenen; ja! wij hebben hem door de handen der Romeinen laten kruisigen». En toen hun geweten begon te ontwaken, kon PETRUS den verslagenen van harte toeroepen: »Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt in den naam van JEZUS CHRISTUS, tot vergeving der zonden».

Toen PAULUS in het hoog beschaafde, maar heidensche Athene den Christus Gods begon te verkondigen,

kon hij zich niet beroepen op de geschiedenis of op de ervaring; hij moest zich aansluiten aan de volksbegrippen, aan de bestaande toestanden. Het altaar aan den onbekenden God gewijd is het uitgangspunt zijner prediking, en waar hij de verwantschap van den mensch met dien grooten God op den voorgrond zet, daar verzuimt hij niet deze verhevene waarheid met aanhalingen uit grieksche dichters te staven.

Anders dan tot Epicuristen en Stoïcijnen spreekt de groote apostel tot de corinthische handelaars, en tot dezen anders in zijne brieven, dan bij den persoonlijken omgang. Weder anders tot AGRIPPA, van wien hij weet, dat hij kennis heeft van alle gewoonten en vragen, die onder de Joden zijn.

De inhoud des evangelies is en blijft dezelfde, maar er was verschil in de wijze van prediking: verschil in aanvang, in ontwikkeling, in middelen, in toon en vorm. In één woord: reeds bij de apostelen was verschil in de methode bij hunne evangelieverkondiging.

Het zendingwerk, dat sedert de eerste pinksterprediking met meer of minder ijver en kracht en opgewektheid is voortgezet, heeft altijd hetzelfde doel gehad. Meer of minder bewust, bijna zou ik zeggen, vaak onbewust, was het de volvoering van het bevel des Heeren, »predikt het evangelie allen creaturen.» Maar het doel was steeds: zondaren terug te brengen van hunnen verkeerden weg, hen te behouden van het eeuwig verderf, dat noodzakelijk verbonden is aan vervreemding van God.

Hoe vaak is dat doel tot voorwendsel gebruikt van de bekrompenste, zelfs van de snoodste handelingen! Hoe zelden is zonder bijoogmerken naar dat verheven doel gejaagd! Als de zending, als zelfs het geheele christendom bij velen en dat in bijna alle tijden in discredit is geraakt, dan is het wel voornamelijk, omdat zooveel verkeers daarmede verbonden werd, omdat niet zelden onheilig vuur op den altaar gebracht werd.

Het evangelie is en blijft één en onveranderd; het is en blijft de hoogste openbaring Gods aan den mensch. De grondtoon daarvan blijft »vrede op aarde, in menschen welbehagen,» de waarde, de kracht, het doel, de inhoud daarvan liggen besloten in de woorden: »Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat hij zijn' eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.» Hadden de christenen zich altijd aan dien inhoud gehouden, zij zouden elkander niet bij verschil van opvatting over den dieperen en diepsten zin dier woorden verketterd hebben. Er zou meer krachtige samenwerking geweest zijn, waar het de verbreiding van die heerlijke openbaring geldt; maar altijd zouden de evangelieverkondigers hunne methode gewijzigd hebben naar de vele en velerlei omstandigheden, waarin zij zich geplaatst zagen.

Daarom zal steeds de studie der zendingmethode een eerste vereischte zijn voor den toekomstigen zending, en tevens hare hooge waarde hebben voor den zendingvriend, ja! voor een ieder, die in de

geschiedenis des menschedoms iets meer ziet, dan de bedrijven, waarin staatkunde en krijgsumoer de hoofdpartijen uitmaken.

Wanneer ik met u over de methode der zending spreek, dan mag ik dit niet anders doen dan aan de hand der geschiedenis. Gij hebt regt op de feiten; het schiften en groeperen moet onder de hand plaats hebben. Resultaten zal ik nu en dan moeten opmaken, maar vooral wensch ik dit te doen aan het slot mijner voorlezingen; en om regt practisch te zijn, zal ik die moeten toepassen op het werk van het Nederlandsch zendelinggenootschap, dat den meesten uwer niet minder na aan het harte ligt dan mijzelven.

De stof is veel te rijk, om die binnen het verloop van eenige uren volledig te kunnen afhandelen. Ik hoop mijne keuze zoo te begrenzen, dat ik uwe aandacht op eene niet al te harde proef stel. Ik zal mij bepalen tot het tijdperk, waarin de volken van Europa door handel en zeevaart in geregelde betrekking kwamen met die van andere werelddeelen. Eenige tafereelen uit die rijke geschiedenis wil ik voor u ontrollen.

Met eenig vertrouwen roep ik uwe welwillende aandacht in. Van God is mijne kracht en mijne hulp. Mogen wij deze plaats niet verlaten, zonder elkander gesterkt te hebben in het werk, waartoe wij allen ons meer of minder geroepen zien!

Mijne eerste tafereelen zijn ontleend aan de geschiedenis der Spanjaarden en Portugezen, de eerste Evan-

geliepredikers in de dagen toen een nieuw licht voor Europa begon op te gaan. Zij verkondigden den Gekruisten te midden van het geknal der musketten, en drenkten vaak de plek, waar de hostie opgeheven, het misoffer gebragt was, met het bloed der ongeloovigen. Nogtans was methode in hun werk.

Hunne veroveringen gingen altijd met godsdienstige oogmerken gepaard, of liever de verbreiding van het Christendom strekte hun tot voorwendsel van hunne veroveringen. Prins HENDRIK van Portugal (gest. 1460) had met bewonderenswaardigen tact en volharding de ontdekkingsreizen langs de westkust van Afrika doen voortzetten. De tegenstand echter, dien hij bij zijne landgenooten ondervond, deed hem op middelen bedacht zijn, om zijne ondernemingen door de hoogste magt te doen wettigen. Met dit doel wendde hij zich tot den Paus, en hield hem voor, met welken vromen en onvermoeiden ijver hij zich gedurende twintig jaren had bezig gehouden met de ontdekking van vreemde landen, wier ongelukkige bewoners geheel en al onbekend waren met de ware godsdienst, omdolende in heidensche duisternis of afgedwaald in de bedriegerijen van MOHAMMED. Hij smeekte den Heiligen vader, aan wien als den stedehouder van CHRISTUS, alle koninkrijken der aarde onderworpen waren, aan de kroon van Portugal regt van bezit te verleen en op alle landen in de magt van ongeloovigen, voor zoover die door de Portugezen ontdekt en veroverd zouden worden. Hij verzocht den Paus alle christen mogendheden onder de zwaarste straffen te verbieden, Portu-

gal in de volvoering van deze prijselijke onderneming te belemmeren, en te verhinderen, dat anderen zich in een van de landen vestigden, die Portugal zou ontdekken. Hij beloofde, dat het bij al hunne ondernemingen het hoofddoel van zijne landgenooten zou zijn, de kennis van de christelijke godsdienst te verbreiden, het gezag van den heiligen stoel te bevestigen, en de kudde van den algemeenen herder te vergrooten." EUGENIUS IV betoonde zich bereid, om den gehoorzamen zoon der kerk te ontmoet te komen. Hij vaardigde eene bul uit, waarbij de Portugezen uitbundigen lof verwierven voor het reeds door hen verrigte, en zij werden aangespoord, om op dien weg even prijselijk voort te gaan, terwijl hun het uitsluitend regt werd verleend op al de landen, die zij zouden ontdekken, van Kaap Non tot het vaste land van Indië.

Maar weinige jaren later deden de Spanjaarden soortgelijke regten gelden. Nadat COLUMBUS van zijne eerste gelukkige ontdekkingsreis terruggekeerd was, behoorde het tot de eerste bemoeijingen van FERDINAND en ISABELLA, zich het bezit van de nieuwe wereld te verzekeren. Ook zij wendden zich tot den Paus, toen de beruchte ALEXANDER VI. En het was ook nu de ijver voor de verbreiding van het christelijk geloof, die klem bijzette aan het verzoek, en op grond van dien ijver vaardigde ALEXANDER de bul uit, waarbij de grensscheiding bepaald werd tusschen de bezittingen, die Spanjaarden en Portugezen werkelijk of in hope toevielen. Eenige inlanders door COLUMBUS medegebragt,

werden met groote praal in de hoofdkerk van Madrid gedoopt, en op zijne tweede reis werden hem eenige monniken medegegeven, ter bekeering van de volken in het overzeesche Westen.

Het bekeeringswerk der Spanjaarden in Amerika levert eene met bloed geschreven bladzijde in de geschiedenis des menschdoms, en als daarop ook niet geboekstaafd waren de pogingen van den edelen LAS-CASAS, om het lot der inlanders te verzachten, als daar niet tusschen gemengd was het verzet van monniken, die blijkbaar door een hooger beginsel bezielde werden, wij zouden regt hebben tot de vraag, of wij hier wel met het werk van christenen te doen hebben, of niet veeleer satan de hand in het spel had, om den naam van CHRISTUS ander de aardbewoners te schandvlekken. Het is genoeg bekend, hoe handig van deze en dergelijke verschijnselen door verschillende schrijvers gebruik gemaakt is, en nog wordt. Zoo had JEZUS het niet bedoeld, toen hij zeide: »Ik ben niet gekomen, om vrede te brengen, maar het zwaard.»

Doch wat ook de beweegredenen van Portugezen en Spanjaarden geweest zijn, zij hebben getracht het Christendom te verbreiden, en is het waar, dat men uit eene valsche methode leeren kan, hoe men niet moet handelen, dan verdient het werk van deze beide natiën onze aandacht.

Dat zij steun vonden in de wereldlijke magt, dat hun werk gewettigd werd door den Paus, kan op zich zelf hunne methode niet veroordeelen. Wij zullen

later gelegenheid vinden ons in de aanmoediging door den staat verleend te verheugen.

Men denke bij het bekeeringswerk der Spanjaarden en Portugezen ook niet uitsluitend aan domme monniken, die van hunne taak geen begrip hadden, omdat het hun aan hersenen ontbrak. Er waren onder die zendelingen mannen, die onder andere omstandigheden, zeker geen oneer aan de hun toevertrouwde taak zouden gedaan hebben. Maar zij namen slechts eene zeer ondergeschikte plaats in bij de zoogenaamde bekeering. En ach! dat onze tijd ten dezen een' krachtigen vooruitgang openbaarde! Maar nog zijn de zendelingen niet vele edelen, vele magtigen; maar al te dikwerf bekleeden zij den meest ondergeschikten rang in de rijken der beschavers.

De spaansche hoplieden begonnen hunne gruwelen nooit, dan na het overluid voorlezen van eene afkondiging, waarin op den voorgrond gesteld werd, »dat aan JEZUS CHRISTUS alle magt gegeven was in hemel en op aarde, en dat deze magt was overgedragen op den Paus, die dus in alle landen gezag had, niet alleen om het evangelie te doen prediken, maar ook om de menschen te noodzaken (let wel!) aan de wetten der natuur te gehoorzamen. De veroveraars moesten aan de inboorlingen de voornaamste leerstukken van het Christendom verklaren, om hen bijzonder bekend te maken met het gezag van den Paus over alle koninkrijken der aarde; om hen te doen weten, dat de Paus hun land aan den koning van Spanje had overgedragen, en dan van hen te vorderen, dat zij

de godsdienst der Spanjaarden aannemen en zich aan den koning van Spanje onderwerpen zouden. Weigerden de inboorlingen aan deze oproeping gehoor te geven, dan moesten vuur en zwaard dienen om hen te dwingen.

Zoo naauwgezet gingen de Spanjaarden ten dezen te werk, dat zij door een' regtsgeleerde een stuk lieten opstellen, onder den titel van »El requerimento'', de opeisching, dat moest worden voorgelezen; maar of de betrokkenen er een lettergreep van verstonden, dat deed niet ter zake; en men kan aan ruwe krijgslieden de ondengende scherts bijna niet ten kwade duiden, dat de opeisching ook wel in het holle van den nacht, hier of daar in het bosch gelezen werd, wanneer zij zich tot een' overval gereed maakten. Aan de letter van de wet was immers voldaan?

Waarlijk, geachte Hoorders! Ik spreek hier meer in ernst, dan gij welligt uit mijnen toon zult opmaken. Ik ben onder den invloed van gemengde gewaarwordingen. Of is door protestantsche zendelingen, die het zooveel beter moesten weten, dan de spaansche gelukzoekers, wel veel beter gehandeld, wanneer zij, onbekend met de zeden en taal der volken tot wie zij gezonden werden, dezen waarheden verkondigden, die hun onverstaanbaar moesten blijven, en wanneer zij dan aan de magt des satans het ongeloof hunner hoorders toeschreven, die zij niet minder dan met de helsche straffen meenden te kunnen bedreigen?!

Ik zou u gaarne dat fraaije stuk van den geleerden regtskundige in zijn geheel mededeelen; het zou leven

bijzetten aan mijn tafereel, maar ik mag van uwe aandacht niet meer vorderen, dan het bestek van mijne voordragt noodzakelijk medebrengt.

De gruwelen door de Spanjaarden bedreven zijn genoeg bekend, om mij te verschoonen van eene schets, die hoe zwak ook geteekend, toch nog in staat zou zijn, om een gewoon sterveling de haren te berge te doen rijzen. En als door ons soms van het bloed en zweet des Javaans gesproken wordt, dan wordt het volkomen duidelijk, dat dit overdragtelijk is te verstaan, als men maar even het oog slaat op de »repartimiëntos" van de Spanjaarden.

Doch laat mij toch bij dezen even stilstaan, want waarlijk, wij Nederlanders, wij christenen kunnen er wel wat uit leeren. Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. En ook de zendingvriend mag wel eens het oog vestigen op de treurige gevolgen van verdrukking, wat zeg ik van vertrapping van gansche volksstammen. Door de repartimiëntos verstond men aanvankelijk de toedeeling van inlanders aan de spaansche landeigenaars op Hispaniola, die later in een' geregelden verkoop overging. Wat bekommerden zich de gouddorstige Spanjaarden er om, dat die maatregel de bevolking binnen weinige jaren van zestigduizend tot veertienduizend deed afnemen?!

Maar toch, hier waren het de Dominicanen, die zich het lot der rampzaligen aantrokken. In 1511 trok MONTESINO, een hunner uitstekendste predikers, met al de onstuimigheid van populaire welsprekeadheid, in de groote kerk te St. Domingo, tegen dit

misbruik te velde. Hij werd door den gouverneur, de voornaamste beambten en al de leeken, die onder zijn gehoor waren geweest, bij zijne oversten aangeklaagd; doch deze prezen zijne leer, even vroom als ter snede. De Franciscanen, op hunne beurt door den geest van nijd en oppositie tegen hunne medezendingen bestuurd, betoonden zich geneigd om de leeken in 't gelijk te stellen. Zij trachtten althans de repartimiëntos te vergoelijken, op grond van de noodzakelijkheid, die medebragt, dat de inboorlingen werkten, wilden de Spanjaarden hunne kolonie voordelig maken. Ook geestelijke, niet enkel politieke nijd kan beweegredenen aan de hand geven, om aan het kromme het voorkomen van recht te geven.

De Dominicanen hielden voet bij stuk, en weigerden zelfs de absolutie of de communie aan hunne landgenooten, die inlanders in slavernij hielden. De partijen wendden zich tot den koning ter beslechting van het geschil, en de Dominicanen werden in 't gelijk gesteld. Desniettemin bleven de zaken op denzelfden voet, en toen nu de Dominicanen met meer kracht dan ooit zich deden gelden, en de zwakke FERDINAND voor de rust in de kolonie begon te vreezen, werd de zaak herzien, en een besluit afgevaardigd, dat na rijpe overweging van de apostolische bul en andere titels, volgens welke de kroon van Castilië regten deed gelden op zijne bezittingen in de nieuwe wereld, de dienstbaarheid der Indianen geregtvaardigd was door goddelijke en menschelijke wetten; dat zoo zij niet onderworpen waren aan het gezag der Spanjaarden,

en gedwongen onder hun toezigt te wonen, het onmogelijk zou zijn, hen van de afgoderij terug te brengen, of hen te onderwijzen in de beginselen van de christelijke godsdienst, dat men geen verder bezwaar behoorde te maken tegen de wettigheid van de repartimiëntos, daar de koning en zijn raad bereid waren, de verantwoordelijkheid op hun eigen geweten te nemen; en dat derhalve de Dominicanen en de monniken van andere godsdienstige orden, zich voor het vervolg zouden hebben te onthouden van smaaderedenen, die zij door overmaat van liefdevollen, maar onberaden ijver tegen deze gewoonte hadden gevoerd." Zoo nam de wereldlijke magt, in naam der godsdienst, de verdrukking op haar geweten, tegenover de geestelijken, die haar in naam der menschelijkheid wilden hebben opgeheven. Hoe wonderlijk kruisen de partijen elkander soms; hoe kunnen zij als ongemerkt elkanders standpunt innemen! En 't schijnt toch maar, dat de wereld ten dezen niet wil veranderen!

Intusschen FERDINAND en zijne raadsliden waren niet van menschlievendheid ontbloot; zij hadden haar althans nog niet uitgeschud. Nieuwe verordeningen werden gemaakt, waarbij de aard van het werk bepaald werd, voorschriften werden gegeven omtrent de kleeding en het voedsel der inlanders, en regelen werden gesteld voor hun onderwijs in de beginselen van het Christendom. Wat baten al zulke voorschriften, als het beginsel niet deugt? De Dominicanen zagen dan ook spoedig in, dat al hun werken onder eene verdrukte bevolking nutteloos was. De meesten

verzochten verplaatsing, en voor zoo ver zij op hunnen post bleven, vernieuwden zij kalmer, maar toch met hoogen ernst hunne bedenkingen tegen de behandeling, die de ongelukkige bevolking van hare veroveraars te verduren had.

Toen trad DE LASCASAS op. Hij verwierf eene herziening van de aitspraak, en de doortastende kardinaal XIMENES wist KAREL, die intusschen FERDINAND was opgevolgd, te beduiden, dat hier bijzondere maatregelen behoorden genomen te worden. Eene commissie, uit onafhankelijke mannen bestaande, werd met DE LASCASAS naar St. Domingo gezonden. Maar ook deze commissie begreep, dat de Spanjaarden niet konden leven zonder den arbeid der inlanders, en dat deze geen christenen, dat is niet zalig konden worden, als zij niet onder de roede van strenge meesters stonden. Het is waar, de commissie trachtte die meesters tot menschelijkheid te bewegen: — maar toch de kolonisten waren volkomen tevreden! Dat ook DE LASCASAS nog niet zwijgen kon! Is het te verwonderen, dat men het op zijn leven begon toe te leggen? Hij keerde weder naar Spanje terug, en voorwaar daar zou hij den toorn van XIMENES niet ontkomen zijn, die te veel aan de blinde gehoorzaamheid van ondergeschikten hechte, om nog eens ooren te hebben voor klagten, die langs den ordelijken weg voor ongegrond waren verklaard; doch XIMENES lag op zijn sterfbed, en zijne magt was uit.

Het is bekend, dat de aanhoudende pogingen van LASCASAS, om de Indianen van het juk te bevrijden,

tot den negerhandel aanleiding gegeven hebben. Dat hij daartoe den raad zou gegeven hebben, is aan twijfel onderhevig: Doch zelfs die afschuwelijke negerhandel heeft den ondêrgang der amerikaansche stammen niet verhoed; en ook de zegeningen des christendoms hebben zij nooit genoten. Wat raadselen in het Godsbestuur!

Wie zal de Dominicanen in het ongelijk stellen? Zij die meenen, dat een gedeelte van het menschedom daar is, om het andere gedeelte tot lastdieren te verstrekken? Dat ook christenen zoo gedacht hebben, en nog zoo denken! Wel nu! indien de godsdienst, indien het geweten zulke ongerijmde beginselen aan de hand geven, dat dan de nieuwere wetenschap beslisse. Zij zal u zeggen, dat de mensch bestemd is tot vrijen arbeid; wordt hij tot arbeid gedwongen, dan werkt hij slecht; wordt hij daarbij nog met arbeid overladen, dan gaat hij te gronde. De mensch wil vruchten zien van zijnen arbeid, ontgaan hem die op den duur, dan laat hij den moed zinken, en alleen de stok des drijvers kan hem dwingen zijne krachten in te spannen. Verduurt hij dien, dan is hij tot den rang van lastdier afgedaald. Zeg nu nog, dat het lastdier op den naam van mensch aanspraak kan maken! — Maar, geachte hoorders! zouden wij de nieuwere wetenschap behoeven, om te leeren, dat de verstompte, de verdierlijkte mensch onvatbaar wordt voor goede indrukken? En zouden wij, als nederlandsche christenen, het evangelie willen gaan verkondigen aan lastdieren? Mogten toch de lessen der geschiedenis voor ons niet verloren gaan!

Bij de Portugezen kreeg de evangelieverbreiding een ander en veelszins beter karakter. Hunne landvoogden, veldoversten en krijgslieden waren van hetzelfde allooi als de spaansche. Maar gedeeltelijk waren de bevolkingen, die zij ten onder bragten van anderen aard, gedeeltelijk bezaten hunne evangelieverkondigers meer tact. Het eerste behoef ik hier niet nader te ontwikkelen, als ik berinner, dat het tooneel waarheen wij ons thans begeven, Hindostan is: Hindostan met zijne talrijke, grootendeels beschaafde, gedeeltelijk hoog ontwikkelde bevolkingen. Het tweede zal u ook duidelijk zijn, wanneer ik de Jezuiten noem, als de mannen op wier bekeeringswerk ik uwe aandacht wil vestigen. Ik kies dit gedeelte der portugeesche zendinggeschiedenis, omdat het mij de gelegenheid verschaft, u achtereenvolgens drie tafereelen op te hangen, waarin de zendingmethode een eigenaardig karakter vertoont. Ik kan daaraan geen beter namen geven, dan

- a. de methode der dweepzieke zelfopoffering;
- b. die der accommodatie, of van het plooijen en schikken;
- c. die der vorming voor het schoone en goede.

Ik ga thans spreken over de methode der dweepzieke zelfopoffering.

a. Aan den voet van het Pyreneesch gebergte, in het oude koninkrijk Navarre, ligt de vlakte van

Roncevalles, waar KAREL DE GROOTE een gedeelte van zijn leger bij een' overval van de Mooren verloor, en de dappere ROLAND het leven liet. Niet ver van daar, op den burg Xaverio, zag in 1506 een man het levenslicht, die even als een ROLAND zijn leven veil zou hebben, maar die in plaats van het zwaard des razenden ridders, dat zijne honderden den kop kloofde, de geeselhoede zou voeren, ter kastijding van zijn eigen ligchaam. Die man, FRANCISCUS XAVERIUS, was bestemd, om gansch Indië met den roep zijner heiligheid te vervullen. De roomsche kerk verhief hem tot heilige, en voorzeker, zoo iemand, dan verdiende hij den naam van heilige. Ik zal den lof niet herhalen, hem door roomsch katholieke schrijvers gegeven, die hoog van zijne wonderen opgeven. Genoeg zij het te zeggen, dat hij een groot man was, vooral door zijne zelfopofferende liefde. Zijn vader had hem de gelegenheid geschonken, aan de hoogeschool van Parijs zijne studiën te volbrengen; en nadat hij met lof den doctorsgraad in de wijsbegeerte verworven had, werd hem in Frankrijks hoofdstad een leeraarsstoel aangeboden, dien hij aanvaardde en met grooten bijval bekleedde. Zijn veelzijdig onderzoek had hem op den weg gebracht om een volgeling van LUTHER te worden, toen IGNATIUS LOYOLA zijn' levensweg kruiste. LOYOLA was de man niet, om op het eerste gezigt den spaanschen edelman en wijsgeer te kunnen behagen. Maar het was als of de minachting, die XAVERIUS den Jezuit betoonde, dezen prikkelde, om hem in de eerste plaats tot een uitverkoren vat ter volvoering

zijner uitgestrekte plannen te bestemmen. Hij begon met de lessen van den wijsgeer bij anderen zeer aan te prijzen, hem in zijne tegenwoordigheid uitbundigen lof toe te zwaaijen, en na hem reeds eenigszins gewonnen te hebben, maakte hij zich bij hem bekend, als spaansch edelman, die in rang en afkomst niet voor hem behoefde onder te doen. »Wat baat het den mensch of hij de gansche wereld gewint, en schade lijdt aan zijne ziel'', had reeds meermalen LOYOLA zijn' landgenoot toegevoegd, en dit woord vermogt ten slotte zooveel op het gemoed van XAVERIUS, dat hij zijne studiën liet varen, en zich aan de orde verbond, die door alle tijden heen zoovele schrandere mannen tot hare werktuigen wist te maken.

Nu moest in de eerste plaats het ligchaam, dat bij ridderlijke spelen zoo vaak kracht en vlugheid geopenbaard had, betengeld worden. Met eenige andere Jezuiten op weg naar Venetië, verdroot het den krachtigen man, dat hij geen vermoeijenis gevoelde, wanneer anderen bezweken; hij nam dus de toevlugt tot ongehoorde middelen, om die kracht te temmen, en werkelijk wist hij zich, door pezen om zijne beenen te binden, het gaan zoo moeilijk te maken, dat hij er eindelijk bij neêrviel, en zijne reisgenooten nu op hunne beurt genoodzaakt waren, om zijnentwil de reis te staken. Maar ziet, als door een wonder herstelde de vreeselijk geteisterde man, en de reis werd voortgezet. Op den verderen togt bood zich dikwerf de gelegenheid aan, in steden te verwijlen; dan begaf zich XAVERIUS naar de hospitalen, en kon

hij daar ongeneeselijken vinden, bij voorkeur hen die aan de walgelijkste kwalen leden, dan was hij voor dien tijd hun verpleger. Wat zijne levensbeschrijvers hiervan melden, grenst aan het ongeloofelijke. Terwijl hij zich te Venetië ophield, waar hij zijne levenswijze van strenge onthouding tot het uiterste dreef, werd hij, naar het schijnt, door LOYOLA voor Indië bestemd, en in het jaar 1541 vertrok hij derwaarts.

Een portugeesch schip, bestemd om een' nieuwen onderkoning naar Goa over te voeren, met eene versterking van duizend man krijgsvolk, nam den zendeling op. De koning van Portugal had hem alle noodige gemakken doen bereiden, maar deze werden door den krijgsknecht van CHRISTUS versmaad. Het dek was zijne hut, een hoop touwwerk zijne peluw, het kleed, dat hij droeg, zijne uitrusting, de brokken, die van de soldatentafel vielen, zijne scheepskost. Maar er was geen zeeman, geen soldaat aan boord, die niet gevoelde, dat een verheven ziel onder dat armelijk gewaad, in dat uitgemergelde ligchaam stak. Geen uitwendige vernedering kon dien ridderlijken geest verbergen, geen ziekte en lijden den gloed van dat vuur dooven. De aanzienlijksten en de geringsten zochten hem op, en hoe verlaagd en verworpen hij was, toch overtrof hij allen in beschaving en in geleerdheid. Na dertien maanden zwalkens op de groote wateren, bereikte het schip de haven van Goa. Daar stond de bisschop gereed, den apostolischen zendeling alle hulp te verleen en hem vooral met goud te ondersteunen, maar deze weigerde

alle menschelijke hulp, sterk in de hulp van God. Hoe meer gevaren, hoe meer bezwaren, hoe meer hij herhaalde: »Nog meer, o mijn God! nog meer!"

XAVERIUS zag zich eensklaps verplaatst in eene maatschappij van inboorlingen en Europeanen, van wie het moeilijk scheen te bepalen, welke klasse wel tot het laagste peil gezonken was. Eerst trachtte de zending de Portugezen te bekeeren, en zoo groot was zijn invloed, dat hij de ongebondenheid te Goa althans voor een' tijd betengelde. Ook hier vond men hem gedurig in de hospitalen; maar het waren vooral de inlanders, die hij tot CHRISTUS wilde brengen. Met eene schel in de hand trok hij eerst door de straten van Goa, later door de malabaarsche dorpen, en noodigde de bijeengevloede menigte uit, de eerste beginselen van het Christendom te vernemen. Dan sprak hij met europeschen tongval de twaalf artikelen des geloofs, het »Onze Vader" en de Tien geboden in de landstaal uit, en bewoog de menigte zich te doen doopen.

De proselieten van XAVERIUS worden door zijne levensbeschrijvers niet bij tienduizenden, maar bij honderduizenden geteld, en daaronder waren personen van allerlei rang en stand. Hij doorreisde een deel van het vaste land van Indië, hield zich bij voorkeur en langer op onder de ruwe parelvisschers van kaap Comorin, begaf zich naar Malaka, Sumatra, Ambon, Ternate, Djilolo, bragt een' geruimen tijd in Japan door, tot hij eindelijk op reis naar China, dat voor elken vreemdeling toen gesloten was, doch dat juist

daarom hem het land zijner bestemming scheen, bezweek.

Als men nagaat, dat dit alles in tien jaar tijds geschiedde, dat XAVERIUS eens in eene maand tienduizend Heidenen doopte, zoodat zijne tong hem ten laatste de dienst weigerde tot het uitspreken van de doopsformule, en zijne hand niet meer in staat was, het doopwater uit te storten; als men verder bedenkt, dat zijn ligchaam was uitgeput, dat hij nagenoeg onbekend was met de verschillende talen van de zeer onderscheiden volken, die hij bezocht, zoodat dan ook zijne levensbeschrijvers hem de wondergave der talen hebben toegeschreven, — dan behoeft men zich niet te verwonderen, dat van het zendingwerk van XAVERIUS weinig vrucht is overgebleven. Toch staat zijn naam hoog aangeschreven in de geschiedenis, toch verdient hij in vele opzichten den eeretitel van apostel van Indië. Zou men van zulk een' geestdrijver verdraagzaamheid verwachten? En toch XAVERIUS was verdraagzaam. Terwijl weinige jaren daarna de aartsbisschop MENEZES zich den roem verwierf van de talrijke syrische christenen, die de kerk van Rome als kettters veroordeelde, door geweld en list aan den pauselijken scepter te hebben onderworpen, verkeerde XAVERIUS onder die ketters, zonder ergernis te nemen aan hunne afwijkende kerkplegtigheden en zeer verschillende leer. Een GÜTZLAFF, dien ik niet op ééne lijn zal stellen met XAVERIUS, maar die toch zeker wel onder de uitstekende protestantsche zendelingen mag geteld worden, verklaarde eens, dat hij er zich

over verheugen zou, als gansch Indië en China roomsch katholijk waren, want dáár in die groote heidenwereld viel alle onderscheid tusschen de belijders van CHRISTUS weg. Een XAVERIUS dacht aan geen proseytisme onder de syrische christenen.

Als de kenmerken van een groot man zijn een ruime blik en een ruim hart, wat moeten wij dan denken van hen, die alleen binnen engen kring geestverwanten kunnen vinden, die slechts broeders kunnen erkennen in hen, die een en hetzelfde standpunt in het Christendom innemen?

Wie zal de methode van een' XAVERIUS goedkeuren, tenzij hij verblind zij door kerkelijke bekrompenheid? Maar wie ook, die waarachtige liefde heeft voor den evenmensch, zal niet een hart hebben voor den man, die zich zelven niet achtte, om maar velen tot de gemeenschap met zijnen Heer en Meester te brengen?

b. Wij zijn genaderd tot het tafereel, waarin ik u de methode der accommodatie of van het ploojen en schikken zou doen aanschouwen.

De Jezuit DE FONTANEY, zijn naam verraadt reeds, dat hij tot de fransche afdeeling behoorde, DE FONTANEY, zeg ik, had eens de bedenking te weêrleggen, door achtingswaardige personen ingebracht tegen de gewoonte bij de paters in China in zwang, van zich in zijde te kleeden en zich bij hunne bezoeken van draagstoelen te bedienen. »Zoo deden immers de apostelen niet,» had men hem geschreven. De Jezuit antwoordde daarop: »Wij leven ons zelve niet. Om

zielen voor God te winnen, leeft een zendeling in de landen der ongeloofigen. Hij moet zijne deugden en zijn gansche gedrag daarnaar inrigten. Johannes de Dooper droeg een kleed van kemelshaar en leidde een streng leven, omdat hij zóó de Joden kon tot zich trekken en bekeeren. Onze Heer rigtte zich meer naar de gewoonten van zijnen tijd. De apostel PAULUS werd allen alles. Dit moeten de apostolische mannen van den apostel leeren. Gode zij dank! onze zendingen in China zijn de broeders van hen, die barrevoets, in boetgewaad gaan en die zoo streng vasten in Madoera, van hen, die in Canada de wilden volgen door de sneeuw, en daar koude en honger verduren. In Frankrijk waren wij gelijk. Het is dus niet uit gebrek aan zelfverloochening, dat de zendingen in China niet dezelfde gestrengte levenswijze volgen, als die elders." De FONTANEY zet dit nader uit een, en tegen zijn verhoog is niet in te brengen. Even als de apostel PAULUS moet de zendeling allen, alles zijn.

Maar iets anders is het, zich op zulk eene wijze aan het volk voor te doen, dat de zendeling het hoofdkarakter zijner zending mist; zich zoo te schikken naar de zeden, de begrippen der natie, waaronder hij werkt, dat men zegt: hij is in alles een der onzen; wat hij wil, hebben wij sedert eeuwen gewild. Het is iets anders zijne prediking vast te knoopen aan de bestaande toestanden, en iets anders zich in het bestaande op te lossen.

Er zijn zendingen geweest, ik weet niet of er

nog gevonden worden, die het laatste in ernst beschouwd hebben als de meest gepaste methode. De man, die haar het eerst, en inderdaad met uitnemenden tact en niet zonder zelfbeheersching toepaste, was ROBERT DE NOBILI of DE NOBILIBUS, en Madoera, op de zuidoostkust van Voor-indië, tot de bezittingen der Portugezen behoorende, was de streek, waar hij eene der bloeiendste zendingen van de Jezuiten stichtte. Door roomsch katholieke schrijvers wordt hij tot aan de wolken verheven. Dat hij niet tot heilige verheven is, zal wel een gevolg zijn van den strijd, jaist door zijne methode gerezen tusschen de Jezuiten en Franciscanen, waarin de pausen beurtelings de eene of andere partij in het gelijk stelden.

DE NOBILI was, even als XAVERIUS, een man van aanzienlijke afkomst; hij was een bloedverwant van PAUS MARCELLUS II en een neef van den kardinaal BELLARMINUS. In Europa scheen hij voor de hoogste geestelijke waardigheden bestemd; hij had die echter van de hand gewezen, om zich aan de zending in Indië te wijden. Wij Protestanten vergeten wel eens, hoeveel opofferingen onze katholieke medechristenen zich voor de verbreiding van hun geloof getroost hebben. En toch zwaaijen wij hoogen lof toe aan den man van burgerlijke afkomst, maar met schitterende, althans schoone vooruitzigten in het vaderland, die door edele geestdrift aangevuurd, zijne roeping opvolgt, en als zendeling die schoone toekomst verzaakt. Is het, omdat onder ons Protestanten de voorbeelden van zulk eene opoffering zoo schaarsch

zijn? Wanneer zal nog eens een edele, christelijke geestdrift de telgen van onze aanzienlijke geslachten aangrijpen, en doen besluiten het voortreffelijke werk des zendelings op te vatten?

Toen DE NOBILI in Madoera kwam (in 1606), werkte daar zekere pater FERNANDEZ, die echter niets kon uitrigten, omdat hij door de Braminen als een Farangui of Frank veracht werd. De NOBILI zocht zich te spiegelen aan dit voorbeeld. Weldra brak hij alle gemeenschap met zijn' medebroeder af, naar het schijnt met diens goedvinden. »Ik wil mijzelf tot een' Indiër maken, om de Indiërs te behouden,» zoo sprak hij.

Van zijne oversten, gelijk van den aartsbisschop, tot wiens zetel Madoera behoorde, kreeg hij verlof zich te gedragen, zoo als hij dit meest gepast oordeelde. Tot de Braminen zeide hij: »Ik ben geen Parangui of Portugees, maar een romeensch bramien; ook ben ik een saniassi, een boeteling, die zich aan de wereld en al hare genietingen onttrokken heeft.» Hij onthield zich voorts allerzorgvuldigst van den omgang met andere kasten, zoo als dit een' Bramien betaamt, en duldde alleen, en aanvankelijk zeer zeldzaam, het gezelschap van de mannen der heilige kaste. Rijst, bittere kruiden en water eenmaal in de 24 uren genuttigd vormden zijn voedsel. Met grooten ijver legde hij zich toe op de studie van het sanskriet, wist zich een afschrift van de veda's (de heilige boeken der Braminen) te verschaffen, en rustte niet, vóór dat hij in de wijsheid der Braminen

was ingedrongen. Vertoonde hij zich soms in het openbaar, dan was het in het gewaad en met het gansche uiterlijk van een' man uit de hoogere kasten. Toen het berigt zijner heiligheid den koning ter ooren kwam, en deze hem dringend tot zich noodigde, wist hij zich zoo ver te bedwingen, dat hij zich van dat bezoek verschoonde, uit hoofde van de pligten, die zijn stand hem oplegde, en die hem thans verboden het huis te verlaten. Door deze voorzigtige volharding gelukte het hem, eene belangrijke verovering te maken. Een Bramien van den hoogsten rang, die naar de volmaaktheid streefde, doch die de godsdienst van Jezus verafschuwde, met een helder, geoefend verstand begaafd en zeer ervaren in de wijsgeerige stelsels van het oosten, besluit hem te bezoeken. Twintig dagen achtereen voeren die twee mannen gesprekken, waarin zij beiden al de kracht van hunnen geest aanwenden, om elkander te bestrijden. De christen ontvouwt op meesterlijke wijze al de schatten van christelijke wetenschap. Maar de Bramien is geen gewone tegenpartij. Ervaren in redeneerkunde en bovennatuurkunde bestrijdt hij elke stelling van zijne tegenpartij. Eindelijk echter verklaart hij zich overwonnen, neemt de dwaasheid des kruises aan, ontvangt nader onderrigt en treedt gedoopt zijnde op als evangelist.

Ziedaar wat een roomsch schrijver, die geen lof genoeg heeft voor zijne geloofsgenooten, en met diepe verachting neêrziet op de protestantsche zendelingen, ons van de Nobili verhaalt. Wat reden zouden wij hebben, om zijne getuigenis in twijfel te trekken?

Maar zegt het reeds niet weinig, dat DE NOBILI, als katholiek, het kastenwezen niet alleen eerbiedigt, maar wettigt, hij gaat nog verder, en beduidt de Braminen, dat terwijl zij zelven erkenden, dat eene van hunne veda's verloren was gegaan, hij hun dat verloren kleinood aanbiedt. »Zoo,» zegt hij zelf, sluit ik mij, naar het voorbeeld van den apostel, die den Atheners den onbekenden God predikte, bij hunne eigene begrippen aan.»

En toch tot dusverre is er wat ons aantrekt, en wat wij niet gaarne onvoorwaardelijk zouden willen verwerpen, wat ook vele protestantsche zendelingen daartegen ingebracht hebben, onder welken maar al te veel gevonden zijn, die de wetenschappen der Braminen te ligt telden, en die niet konden begrijpen, dat, waar zij zich als christenen de overwinning in den redestrijd toekenden, zij op wijsgeerig gebied door hunne tegenstanders volkomen geslagen werden. Men moet zijn' vijand niet te ligt tellen.

Nu moge men zeggen, dat het genoeg is, het evangelie te verkondigen, dat wetenschap en vooral wijsbegeerte voor den zendeling nuttelooze, ja gevaarlijke ballast is, de ondervinding heeft geleerd, dat de Hindoe, die zelf eene in vele opzigten voortreffelijke zedeleer en geen bekrompen denkbeelden omtrent de Godheid heeft, niet geneigd is, de christelijke waarheid zoo maar voetstoots aan te nemen; dat hij zeer gevoelt de kracht en het afschuwelijke van de zonde, maar dan ook niet de waarde van het evangelie leert beseffen, waar hij zijne belijders overgegeven ziet aan

de gruwelijkste uitspattingen, waar deze zich vooral verachtelijk maken in zijn oog door het overvloedig gebruik van vleeschspijzen en bedwelmende dranken. De ervaring heeft evenzeer geleerd, dat de Hindoe zwicht voor de overmacht der europesche wetenschap, dat hij niet alleen de meerdere kennis van den Europeaan bewondert, maar ook al zijne kracht inspant om die meester te worden. Verklaarde niet de hoogleeraar KERN, die den Hindoe door dagelijken omgang leerde kennen, voor eenige jaren, van dezelfde plaats waar ik thans sta, dat de Hindoe gedurig meer onder den invloed komt van westersche denkbeelden? En ligt hierin niet de aanwijzing voor den zendeling, dat hij zich in Indië niet moet schamen een wetenschappelijk man te zijn; voor den man der wetenschap, dat hij niet zal dalen in de schatting van den Bramien, wanneer hij zich een waardig discipel betoont van JEZUS CHRISTUS?

De NOBILI en vooral zijne navolgers gingen echter steeds verder; zóó ver, dat de Franciscanen zich tegen hun accommodatiestelsel verzetten, en als beschuldigers openlijk tegen hen optraden. Dien strijd kunnen wij hier veilig laten rusten; maar de panten van aanklagt zullen ons doen zien, hoever de zendeling zich kan laten vervoeren, die, zonder de wijsheid van den apostel te bezitten, den barbaar een barbaar wil worden.

»Gekleed in het heilig geel gewaad, met het gewijde teeken van sandelhout op het voorhoofd, met lang, golvend haar, een koperen vat in de hand,

houten sandalen, door een' knop tusschen de teenen vastgeklemd aan de voeten, waren deze zendelingen naauwelijks door kleur en gelaatsvorm van de inlandsche heiligen te onderscheiden. Zij verrigttten hunne wasschingen met naauwgezetheid; zij aten geen dierlijk voedsel, dronken geen bedwelmende dranken, en onderscheidden zich daardoor ten eenenmale van de onreine christenen, die tot afschuw van de Braminen, maar immers ook van elken waren christen, Gods goede gaven op schandelijke wijze misbruikten, en in het oog van den Bramien nog verre stonden beneden de Paria's, dat verachte nietvolk, dat het zelfs niet wagen zoude, den voet te zetten op de schaduw van den man der heilige kaste. En ook hierin betoonden zich de westersche Braminen getrouw aan hunne modellen. De volgelingen van den grooten leeraar Israëls, die met tollenaars en zondaars aanzat, duldden niet, dat de hindoesche verworpeling hunne heiligheid bezoedelde.

Meent gij, dat het ras der Nobili-volgers is uitgestorven? Wel nu, verneemt dan als één voorbeeld uit velen, wat nog in onze eeuw in hetzelfde Madoera plaats vond. Een ooggetuige beschrijft ons het volgende, als eene roomsche processie: „Een wagen nadert, overdekt met een zijden gehemelte, en omhangen met bloemfestoenen. Daarop staat een vrouwenbeeld. De wagen wordt langzaam voortgetrokken door eene joelende menigte. Het beeld draagt de tiroebashi (den gewijden gordel), heeft een' ring door den neus en het gewijde huwelijkssnoer om den hals.

Aan weërszijde van den wagen loopen zonnescermdragers; een van hen wuift met een' doek, om de muskieten te verjagen. De stoet wordt geopend door dansers, half naakt en bestreken met sandelhoutpoeder en vermiljoen. Een woest geschreeuw vervult de lucht, en het oor wordt buitendien verdoofd door het geraas van trompetten, trommen en andere barbaarsche instrumenten. Het is nacht; maar te midden van eene algemeene illuminatie en den gloed van toortsen worden naar alle rigtingen voetzoekers en ander klein vuurwerk geworpen. De menigte bestaat uit Hindoes, en allen dragen op het voorhoofd het gewone teeken des afgodendienaars. De wagen is het geschenk van een heidensch vorst, de dansers en de muziek zijn geleend van den naastbijgelegen tempel; de toeschouwers zijn heidenen; maar het beeld stelt de Heilige maagd voor, en de schouwspelers bij dit bedrijf zijn de christenen van Madoera." Zoo kan men ligt duizenden bij duizenden christenen verwerven en tellen.

Men wachte zich echter al het werk der Jezuïten in zulk onwaardig vertoon te veroordeelen. Die zelfde mannen hebben gedaan, wat protestantsche zendelingen veel later eerst als noodig begonnen te beschouwen. Nog zijn de uitvoerige berigten van de fransche Jezuïten-zendelingen op menig gebied van wetenschap belangrijk.

En opdat ik u niet van hier doe gaan met een' indrak, dien ik niet gaarne zou willen te weeg gebragt hebben, omtrent een' man, als DE NOBILI, zij

het mij vergund, het gevoelen van MAX MULLER, den grooten taalgeleerde, over dezen zijnen voorganger in de studie van het sanskriet te doen hooren. Na eene korte schets van zijn leven gegeven te hebben, vervolgt hij aldus: »Zijn leven in Indië, waar hij stierf als een blinde grijsaard is hoogst belangrijk voor den zendeling. Ik kan hier alleen van hem spreken, als den eersten europeschen sanskrietschen geleerde. Een man, die aanhalingen kon bijbrengen uit Manoe, uit de Poerânas en zelfs uit werken, zoo als de Apastamba-Soetras, die zelfs in onzen tijd alleen gekend worden door de weinige sanskrietsche geleerden, die sanskrietsche handschriften kunnen lezen, moet groote vorderingen gemaakt hebben in de kennis van de gewijde taal en letterkunde der Braminen"..... »Het is te verwonderen, dat de berigten, die hij naar Rome zond, om zich te verdedigen tegen de beschuldiging van afgoderij, en waarin hij een getrouw tafereel ophing van de godsdienst, de gewoonten en de letterkunde der Braminen, niet de aandacht van geleerden getrokken hebben." En, voeg ik er bij: MAX MULLER, die de vedas voor de europesche geleerden toegankelijk maakte, is bevoegd om over de verdiensten van een' DE NOBILI te oordeelen.

c. Het derde tafereel, dat ik u heb voor te houden van het werk der Jezuiten in Indië, moet dienen, om u eene methode te veraanschouwelijken, die ik aanduidde als de methode der vorming voor het schoone en goede.

Nog wordt onder de taalgeleerden met eere genoemd JOSEPH BESCHI, een Jezuit, in Italië geboren. Aanvankelijk volgde deze de methode van DE NOBILI; doch toen hij begon te doopen, bleek hem, hoe weinig wezenlijken invloed het uiterlijk vertoon van brahmanisme op de voortplanting van het Christendom had.

Hij nam in 1716 de leiding op zich van de zending in Madoera, en zag sedert af van alle geheimzinnig vertoon. Als Europeaan wist hij zich de achting der aanzienlijkste Hindoes in hooge mate te verwerven. Waardoor? Hij had zich zijnen tijd te nutte gemaakt, om volkomen in te dringen in de taal en gedachtenvormen van de Tamilen. Laat mij hier de woorden overnemen van Dr. GUNDETT, den geleerden schrijver van het tegenwoordige »Evangelisches Missions-magazin», dubbel waardig, hier gehoord te worden, omdat zij het gevoel uitdrukken van een warmen protestantschen zendingvriend, die het Tamil zelf en wel in Indië beoefende. Hij zegt:

»In het doordringen in de taal en de gedachtenwereld der Tamilen heeft BESCHI het ongeloofelijke bereikt. Hij liet het sanskriet rusten, en hield zich aan het Tamil van de beste inlandsche schrijvers. Deze werden hem modellen voor eigen opstellen, waarin hij weldra de beste op zijde streefde. Reeds in het jaar 1726 schreef hij het Tembavani, d.i. de reeks van zoete liederen, eene evangelische geschiedenis, naar indischen smaak in 3615 strophen vervat. Daar men nu deze liederen wel gaarne zong, maar

deze wegens de oude, hooge taal, waarin zij, volgens de gewoonte der geleerden, geschreven waren, door weinigen verstaan werden, daalde hij van het hoogste dichtelijk standpunt af, om eene verklaring in gemakkelijker verzen te schrijven; en toen bleek, dat ook deze nog voor de meesten te hoog was, vervaardigde hij eene proza-vertaling, die kon strekken om den zin zijner verzen volkomen te leeren verstaan. Dat een vreemdeling zóó iets vermogt, was voor de inlandsche dichters en geleerden geheel onbegrijpelijk. Overal werd BESCHI als een nieuwe propheet, die blijkbaar door de godin der spraak bezield was, vereerd, en zelfs vorsten dongen naar zijne vriendschap.

»Zijne vruchtbare pen rustte geen oogenblik. Onuitputtelijk in denkbeelden, hoewel niet altijd van de diepste soort, weet hij die altijd in den meest bekoorlijken vorm in te kleeden; en zóó groot is zijne magt over de taal, dat hij ook aan het uitheemsche eene gedaante geeft, die het bij den Hindoe het voorkomen van het meest oorspronkelijk inheemsche geeft, en die alle klassen van lezers bevredigt. Hij vervalt nooit in herhalingen, altijd wellen nieuwe gedachten en beelden hem uit hart en mond; hij roert, bezielt, speelt, dartaelt met alle middelen, die de taal oplevert, zonder de minste inspanning. Zoo schreef hij de legende van de H. KATHARINA, die haar afgehouden, lagchend hoofd in de handen heeft genomen, en in dezen stand eene toespraak houdt tot het volk; zoo schreef hij gedichten, ter eere van

de H. Maagd; maar zoo ook schreef hij ernstige meditaties en zeer behartigingswaardige voorschriften voor katechetten en onderwijzers, en nog eens, zoo schreef hij ook de hoogst komische lotgevallen van Goeroe Paramartha, een' wijzen dwaas van eigen vinding, bij wien men, onder onafgebroken lagchen, iederen vorm van de taal des dagelijkschen levens, met alle zijden van dat leven onder de Tamilen kan leeren kennen." »Zijne spraakkunsten en woordenboeken," zegt Dr. GUNDEBT, »wil ik hier slechts in het voorbijgaan met de opregte dankbaarheid van een' oud leerling vermelden.

»Nog tegenwoordig is BESCHI in dit gedeelte van zijnen arbeid door geen' zendeling overtroffen, of ook maar geëvenaard, en dat niet enkel wat het Tamil betreft, maar zelfs in iedere andere taal van Indië. Zijn invloed is nog onverminderd: bij protestanten misschien nog meer dan bij katholieken; en het ware voor iedere zending te wenschen, dat een zoo schitterend voorbeeld meer navolgers vond."

Tot zooverre Dr. GUNDEBT, en ook zijne woorden zijn voortreffelijk en van wezenlijke waarde bij eene beschouwing der zendingmethode. Of blijkt daaruit niet voor vriend en vijand, dat de ware zendingmannen, 't zij dan katholiek of protestant, zich niet te vreden stellen met een uitwendig teeken als dat van den doop, of met eene verkondiging der waarheid, die ontoegankelijk blijft voor de hoorders, omdat de zendeling óf het der moeite niet waardig achtte tot den zin van de gedachten der vreemde taal in te

gaan, óf omdat hij zijne taak wat ligt opnemende, meende al uitstekend zich te doen verstaan, terwijl hij naauwelijks de taal zijner bekeerlingen wist te stamelen? Neen, de ware zendingmannen hebben het van hunne taak gerekend, diep in te dringen in de kennis van de taal en van het volk; als alle volksmannen hebben zij getracht zich met het volk als te vereenzelvigen. Hebben zij de wetenschap niet beoefend, als doel, maar als middel om tot het hart van den mensch door te kunnen dringen, velen van hen hebben ook aan de wetenschappelijke wereld diensten bewezen, die deze getoond heeft op prijs te stellen. Dat ook de zendingvrienden dit bedenken, en voor zoo verre zij nog meenen, dat de zendeling moet zijn een eenvoudige werkman, met een krachtig geloof, zonder toegerust te zijn met kennis van volk en taal, dat zij zich de vraag voorleggen, die gemakkelijk genoeg te beantwoorden is: hoe hun een fransche preek bevalt, als zij weinig of niets van het fransch verstaan, of liever nog, wat zij van eene evangelieprediking zouden denken door een' vreemdeling, in hunne moedertaal, maar deze geheel verbas-terd en onverstaanbaar?

Wij nemen hier afscheid van het werk der Jezuiten. Niet zonder opzet heb ik er zoo lang bij stil gestaan. Ik zal mij wel wachten, hun lofredenaar te worden; in het medegedeelde was zelfs veel, dat zich zelf veroordeelt. Maar ik moet toch waarschuwen tegen eene bekrompenheid, die veroordeelt tot zelfs het goede, dat van eene zijde komt, die eenmaal door krachtige

woordvoerders gebrandmerkt is. Het betaamt ons tegenwoordig meer dan ooit op zaken, niet op personen, veel minder nog, durf ik zeggen, op rigtingen te letten. De Jezuïten kenden en beschreven uitstekend het karakter van den zendeling; wat meer zegt: zij hebben vele mannen geleverd, die als modellen voor den zendeling kunnen dienen. Zij hebben veel beproefd, wat latere zendingen hebben nagevolgd, en daaronder wat nog tegenwoordig proef houdt.

Ik noem hier alleen het volgende. Reeds XAVERIUS werkte door middel van inlanders; veel meer nog hebben zijne opvolgers in Indië en China dat gedaan. Wat wij van de door hen uitgezonden catecheten weten, bewijst, dat zij nog iets anders en iets meer bedoelden, dan doopen. En hebben zij catechetscholen aangelegd, dan bewijst dit, hoe zij eene opleiding voor zulke mannen, als noodzakelijk beschouwden; dan zouden wij er uit kunnen afleiden, dat die zelfde Jezuïten niet, zoo als wel eens gezegd wordt, uitsluitend afrigtend te werk gingen.

Het verdient opmerking, dat BESCHI de groote indische letterkundige is geworden, ten gevolge van het gevaar, waarmede hij de roomsch katholieke zending bedreigd zag door de evangelische. Deze was er op uit, den Bijbel onder de inlanders te verspreiden. BESCHI achtte eene bijbelvertaling voor de Tamilen niet anders dan als paalen voor de zwijnen; maar den inhoud des Bijbels in aantrekkelijken vorm onder de oogen van het volk te brengen, dat, meende

hij, had zijne goede zijde, en moest nu beproefd worden, wilde men zich niet door de protestanten zien overvleugelen. Zijne bovenvermelde »Reeks van zoete liederen'' was de vrucht van deze overweging. Het ware te wenschen, dat de protestantsche zendelingen op het denkbeeld van BESCHT gekomen waren. Zij zouden door eene eenvoudige, naar de behoeften van den landaard ingerigte geschiedenis van den Heer Jezus meer nut gedaan hebben op het zendinggebied, dan door de zoo ruime bijbelverspreiding, waartoe de protestantsche zendeling- en bijbelgenootschappen zoo veel hebben bijgedragen.

Men versta mij wel. Ik zie niet laag neder op de bijbelverspreiding in landen als het onze. Integendeel: ik acht deze een van de schoonste en gewigtigste werken van den jongsten tijd. Maar vordert eene bijbelvertaling eene grondige kennis van de grondteksten, niet minder stelt zij den eisch, dat de vertaler doorkneed zij in de taal van het volk, dat hij den bijbel zal brengen. Wat heeft LUTHERS bijbelvertaling zoo grooten opgang geschonken? Was het niet omdat het volk zijne taal verstond? Hoe komt het, dat onze statenvertaling nog altijd geroemd wordt, als een gedenkstuk van onze nederlandsche letterkunde? En draagt onze jongste vertaling van het Nieuwe testament, door de bemoeijingen der synode van de Nederduitsch hervormde kerk tot stand gebragt, niet de blijken, dat eene bijbelvertaling een moeijelijk, zwaarwigtig werk is, dat, niet in de laatste plaats, een meesterschap over de taal vordert? Maar op

welke gronden is dan te verwachten, dat de zendeling, die nog maar gebrekkig met de volkstaal bekend is, en niet of naauwelijks den grondtekst kan gebruiken, een werk zal leveren, dat eenigszins waarde heeft?

En verder, als zelfs voor den meer beschaafden lezer de bijbelboeken vele en velerlei bezwaren opleveren, om tot regt verstand daarvan te komen, hoe zal men dan redelijker wijze kunnen verwachten, dat onbeschaafde volken, die eerst kortelings begonnen zijn, letters en klanken in gedachten over te brengen, die zwarigheden zullen te boven komen?

Ja zelfs, hoe zullen volken, als de Hindoes en de Chinezen, die eene eigene, rijke letterkunde bezitten, doch wier begrippen geheel verschillen van die des Bijbels, tot regt verstand van den zin der gedachten komen, als zij niet door langdurig en grondig onderwijs daartoe gebragt worden?

Dat het zelfde grootendeels, maar dan in meerdere mate, te zeggen valt omtrent tractaatjes over afgetrokken godsdienstige waarheden, behoeft naauwelijks gezegd te worden.

Nog eens, het is jammer, dat de protestantsche zendingen niet meer daarin den weg van BESCHU bewandeld hebben, dat zij den inhoud der geschiedenis des evangelies geleverd hebben; om dan later wanneer tijd en grondige studie hun volle geschiktheid hadden gegeven, en het volk inmiddels daartoe opgeleid was, den Bijbel, als gedenkstuk van onvermoeiden arbeid, als de bron waaruit zij voortaan te putten hadden, aan hunne zendinggemeenten over te geven.

Wat is al niet geschreven over den maleischen Bijbel! Wat al moeite en zorg heeft het leveren van den Bijbel in het Javaansch gekost! Doch waar dwaal ik heen? Keeren wij tot ons onderwerp terug.

Het was de bijbelvertaling van den deenschen zendeling ZIEGENBALG, die bij BESCHI het denkbeeld deed ontstaan, om de bevolking van Madoera, de Tamilen, met den inhoud der evangeliegeschiedenis bekend te maken.

ZIEGENBALG, de zendeling door koning FREDERIK IV uitgezonden, door den voortreffelijken AUGUST HERMANN FRANCKE gedeeltelijk opgeleid en tot het zendingwerk aangewezen, vordert thans onze aandacht, en met hem ontsluit zich een nieuw tafereel voor onze oogen; van nu af zullen wij de protestantsche zendingen aan het werk zien.

Het was een verblijdend verschijnsel, dat een deensch vorst zich het heil der heidenen in zijne overzeesche bezittingen wilde aantrekken; daardoor verkreeg het werk een' koninklijken stempel; - en och! dat de vorsten over het algemeen meer begonnen te beseffen, dat zij zich grooter verdienste jegens hunne volken kunnen verwerven door het bevorderen van de werken des vredes en bovenal die van het godsdienstig leven, dan door oorlogsbedrijven en het ten toon spreiden van aardschen luister. Nog van meer belang mag geacht worden, dat een man als FRANCKE ten gevolge van FREDERIKS aanzoek om zendingen werd opgewekt, om een gedeelte van zijne kracht aan de zending te wijden, en weder, dat daar-

door Halle, vele jaren lang, een der brandpunten van de evangelische missie werd.

De eerste deensche zendelingen, ZIEGENBALG († 1719) en PLÜTSCHAU (1) hadden eene akademische opleiding genoten. Beiden werden door hunnen vromen zin aangedreven, om den heidenen CHRISTUS te verkondigen; beiden hebben hunne taak met moed en zelfopoffering aangevangen en tot aan hunnen dood voortgezet. Van hen valt veel te leeren, en het ware te wenschen, dat alleen heidenboden met talenten als de hunne bedeed het door hen aangevangen werk hadden voortgezet.

Hoe zelden ontmoet men in onzen tijd theologische studenten, die zich tot de zending aangetrokken gevoelen! Mogten onze hoogeschoolen nog eens ZIEGENBALG's opleveren, ons werk in Indië zou eene nieuwe periode intreden, welligt eene nieuwe vlugt nemen.

Gij oppert twijfel tegen deze stelling. De academische opleiding, zegt gij, plaatst den joneling op een standpunt, van waar hij als zendingeling moeilijk tot het volk kan afdalen. Ik moet erkennen, dat de ervaring dit schijnt te bevestigen; wij spreken beiden hier natuurlijk van een heidensch, onbeschaafd volk. Maar pleit die ervaring wel tegen de algemeene opleiding als zoodanig, of niet veeleer daartegen, dat de academie aan hare burgers geen rigting geeft, die althans kan uitloopen in de zending?

Als ik eene academische vorming voor den zendingeling als gewenscht voorstel, dan doe ik dit niet onvoor-

(1) Deze keerde reeds in 1711 voor goed naar Europa terug.

waardelijk, niet uitsluitend. Ik erken ten volle, dat voor sommige streken zendelingen gevorderd worden, die door eene geheel bijzondere opleiding tot hun werk gevormd zijn. En ik stel verder de voorwaarde, dat aan onze academiën nog eens een leerstoel voor de zending worde opgericht. Klinkt u dat vreemd in de ooren, wel nu! ik zeg meer: ook voor de paedagogie, voor de wetenschap der opvoeding zou ik zulk een' eisch doen.

Op welke gronden? Ter genezing van onze lichaamskwalen worden door de wet geen andere mannen toegelaten, dan die aan eene hoogeschool gevormd zijn, of die althans doorvoed zijn met de wetenschappen daar te beoefenen. De staat schenkt aan zijne Oost-indische ambtenaren de gelegenheid, om hunne opleiding te ontvangen aan de leidsche hoogeschool. Maar is dan de opvoeding van onze kinderen en jongelingen minder waard dan de genezing van lichaamskwalen of het bestrijden eener volksziekte? Is het genoeg een' graad als geneesheer of regtsgeleerde te bezitten, om aan onze volksopvoeding eene krachtige leiding, ik zeg met opzet leiding te geven? De geschiedenis van ons schoolwezen is daar om het tegendeel te bewijzen. Maar verder: Wordt meer gevorderd voor de regtsbedeeling onder Javanen of Maleijers of voor de administratie of voor het toezigt op koffijtuinen, dan voor de geestelijke opleiding van den inlander?

Zonderling dat onze verlichte eeuw nog altijd bij voorkeur het oog vestigt op stoffelijke belangen. Neen! ik vergeet hier de intellectuele niet. Ik weet, dat de

staat ook op deze het oog gevestigd houdt. Maar worden de verstandelijke vermogens niet hoofdzakelijk op de stof gerigt? En waar blijft de hoogere harmonie, die God aan het wezen van den mensch verbonden heeft, wanneer de godsdienst van alles wordt uitgesloten, of wanneer aan eene bijzondere kaste, die als de paria uitgesloten is van het betreden van 's lands vergaderzalen, wordt overgelaten, niet eens opgedragen, zooveel van dat specieel menschelijke bij te brengen, zegge bij te brengen, als enkele snipperuren in het overdrukke maatschappelijke leven toelaten?

Ontwaakt, gij die slaapt, en Christus zal over u lichten, en aan toestanden zal een einde komen, die in strijd zijn met den aard van wezens, die geschapen zijn naar Gods beeld en naar zijne gelijkenis.

Ik sprak over ZIEGENBALG, over zijne academische vorming; maar laat mij niet vergeten, dat de theologische opleiding in zijne dagen nog minder geschikt was, om den zendeling te vormen, dan dit in onzen tijd het geval zou zijn. Ik zal hier geen tafereel ophangen van de protestantsche orthodoxie, die het godgeleerd onderwijs zoo eigenaardig kenmerkte of van de twijfelzucht, waarmede reeds een gedeelte van de hoogere standen doortrokken was. Dit alleen wil ik zeggen, dat geen van beiden geschikt waren, om het hart van den jongeling te verwarmen, en hem te bezielen voor het werk der evangelieverbreiding onder de heidenen.

Maar er was een ander element in de europesche

maatschappij ontstaan, dat als tegengift werkte op de eenzijdige verstandsontwikkeling, die overal, bij orthodoxen en sceptici, de overhand had genomen. Het was het piëtisme, dat vooral in SPENER en den reeds genoemden FRANCKE zijne uitstekende vertegenwoordigers en woordvoerders telde. Een eerste verdienste van het piëtisme was, »dat het weder met innigheid des gemoeds en uit eene levendig gevoelde behoefte tot de bron der openbaring des Heils, de H. Schrift terugkeerde.” »Het was,” zegt SCHENKEL, en hoe hij ook veranderd moge zijn, hij zal dit woord niet hebben ingetrokken, »het was geenszins een koud overleg des verstands, maar wel degelijk een op nieuw ontwaakt gevoel van behoefte aan de zaligheid, waardoor twee privaats-docenten der theologie te Leipzig, FRANCKE en ANTON, bewogen werden, om bijzondere colleges te houden, aan bijbelverklaring toegewijd, waarbij telkens enkele hoofdstukken der Schrift, deels uit het Oude, deels uit het Nieuwe Testament, met de studenten in de oorspronkelijke talen gelezen, voorts de inhoud daarvan grammatisch, historisch ontwikkeld, uitgelegd en dan ook practisch stichtelijk toegepast werden.”

Door dit onderwijs ontvingen een ZIEGENBALG en PLÜTSCHAU hunne wijding voor hunne gewigtige taak. En keurde ik af, dat ZIEGENBALG reeds zoo vroeg eene bijbelvertaling ondernam, hij was zeker beter daarvoor toegerust, dan de meeste bijbelvertalers van lateren tijd. Ik bedoel hier natuurlijk, voor zoover zij zich waagden aan eene andere dan hunne eigene moedertaal.

ZIEGENBALG kwam den 9^{den} Julij 1706 te Trankebar, eene deensche kolonie op de westkust van Voor-Indië. Niettegenstaande hij een' koninklijken aanbevelingsbrief kon vertoonen, werd hem de toegang tot de stad niet onmiddellijk vergund. Tot aan den avond liet men hem, met zijn' medezending, blootgesteld aan hitte en wind, onder den blooten hemel voor de stad en later op de markt staan, tot dat een medelijdend man het waagde, hem althans een nachtverblijf te geven. Dit was een voorsmaak van de tegenwerking, die de zendelingen van de deensche ambtenaren en predikanten zouden ondervinden. Door geduld en volharding kwamen zij deze bezwaren te boven. En och! dat alle zendelingen, als ZIEGENBALG, met de levenservaringen der apostelen voor oogen, in God gesterkt aan den tegenstand het hoofd boden van hen, die ook nog in onze dagen maar niet kunnen begrijpen, waartoe een zending wel dient, en als het in hunne magt stond, alle zendelingen aan boord van een oorlogschip naar het vaderland zouden terug zenden.

ZIEGENBALG wist zich, even als eenmaal XAVERIUS, de achting ook van de Europeanen in Indië te verwerken door zijn' onvermoeiden arbeid.

Wat deed hij o.a. om zich de landstaal, het Tamil eigen te maken? Reeds op den 6^{den} dag na hunne aankomst te Trankebar waren onze zendelingen met de studie van het portugeesch begonnen, waarbij zij althans eenige dienst hadden van eene spraakkunst hun uit Batavia toegezonden. Nog geen twee maanden later stond bij ZIEGENBALG vast, dat hij, het mogt

kosten wat het wilde, het malabaarsch, zoo als hij het noemde, d. i. het Tamil zoude leeren; doch daarbij stonden hem volstrekt geen hulpmiddelen ter dienst. Hij wist echter een' ouden malabaarschen schoolmeester te bewegen, zijne kinderschool bij de zendelingen in huis over te brengen. En nu namen de beide hallische proponenten plaats met de kinderen, en oefenden zich even als zij in het schrijven van de letters in het zand. Zoo leerden zij lezen, zonder echter nog een woord te verstaan; nog eene maand later namen zij een' Malabaar in hunne dienst, die in staat was hun enkele woorden te vertalen, en die hun gedurende twee jaren van groot nut was.

»De zendelingen zochten deels door veel lezen en vertalen, deels door dagelijksch verkeer met de inlanders, de taal volkomen meester te worden, en zich behalve eene sierlijke uitspraak, ook het volksdialect eigen te maken. Vooral was ZIEGENBALG daarin zeer ijverig. Drie jaren lang las hij bijna niets anders dan malabaarsche boeken. Menig boek, waarvan hij den stijl boven andere wilde nabootsen, liet hij zich wel honderdmaal voorlezen. Hierdoor bragt hij het, tot niet geringe verbazing van de inlanders, in korten tijd zoo ver, dat hij het Malabaarsch zoo goed als zijne moedertaal en als een geboren Malabaar sprak, ja zelfs vele geleerde Braminen in netheid van stijl overtrof. Maar het was ook noodig zich bekend te maken met de malabaarsche dichters. En daarom nam ZIEGENBALG een' poëet in dienst, en schafte hij zich met veel moeite er onkosten een aantal malabaarsche

handschriften aan." NIEKAMP, de getrouwe geschiedschrijver van het eerste tijdperk der hallische zending, zegt daarvan: »Uit deze en andere, deels roomsch katholieke en mohammedaansche boeken, deels door wijlen ZIEGENBALG zelve opgestelde preeken en geschriften is later de malabaarsche bibliotheek ontstaan (van de hallische zending). Tot deze geschriften behoorden, behalve eene in het hoogduitsch vertaalde malabaarsche zedeleer, vooral een woordenboek van de gewone spreektaal en een ander van de taal der dichters. Het eerste bevatte over de twintigduizend woorden. ZIEGENBALG had daaraan volle twee jaar gewerkt, en daartoe meer dan honderd malabaarsche boeken doorlezen. In het tweede waren zeventien duizend poëtische namen en woorden van de malabaarsche afgoden, van de menschen naar leeftijd, geslacht, ambten en bedrijven, eveneens van dieren, boomen, gewassen, bergen, wateren, steden, mineralen, spijsen, wapenen, sieraden, huisraad, enz. bijeengebragt.»

Ik kan hier bijvoegen, dat nog in 1867 een zeer belangrijk geschrift over de afgoden der Hindoes van de hand van ZIEGENBALG werd uitgegeven, door een geleerde, die terecht bejammerde, dat het werk zóó lang aan het algemeen gebruik onttrokken was gebleven. Het is niet de laatste maal geweest, dat een zendelinggenootschap den schriftelijken arbeid zijner zendingen in zijn archief bewaard heeft. Maar uitgeven kost geld, vooral als de zendingvrienden meenen, dat zij hunne kennis niet behoeven te ver-

rijken, om op de hoogte van het werk te blijven; en dan moet men het aan Bestuurders niet zoo kwalijk nemen, dat zij de kennis voor zich behouden, als zij ze maar niet in het stof bedelven.

Wat vermag niet de onbezweken ijver van den man, die door studie gevormd is tot een zoo moeijelijk onderzoek als vereischt wordt voor de kennis van vreemde volken en talen!

En het zij mij vergund dit hier, zelfs al ware het overbodig, nog op te merken: die kennis is voor den zendeling onontbeerlijk, en men heeft van haar geen begrip, als men meent, dat zij ons als van zelf aankomt, wanneer wij maar eens onder het volk verkeeren. Ik heb tot mijn leedwezen zelfs zendelingkweekelingen en zendingen gekend, die dit meenden. Ik heb mij nooit kunnen voorstellen, dat dezulken de taal van het vreemde volk ook maar dragelijk geleerd hebben; altijd plaats latende voor de uitzonderingen.

Hoe komt het toch, dat zoo weinig vreemdelingen ons Hollanders in ons leven en denken, in ons maatschappelijk bestaan begrijpen? Hoe komt het, dat zelfs zóó vele Hollanders hunne eigene natie niet kennen? Het is, omdat zulk eene kennis niet dan door gezette studie te verwerven is, en dat men zich daarbij niet alleen te midden van het volk moet kunnen bewegen, maar ook op zijn' tijd zich daar buiten en daar boven moet kunnen plaatsen, om de verschijnselen te rangschikken, te schiften, te combineren en tot begrippen te verheffen. Het is zeer te

bejammeren, dat op dit gebied nog zoo weinig gedaan is, en dat menig een uit de hoogte over het volk spreekt, die geen begrip heeft van het leven en denken des volks, die dus den grondslag mist, waarop alle maatregelen ter bevordering van volksheil moeten gebouwd zijn. Zie ik het niet in de schoolquaestie, die thans staatslieden en godgeleerden bezig houdt, of laat mij liever zeggen, die thans aan de partijen tot wapentuig dient, hoe staatslieden, geleerden en helaas! zelfs vele onderwijzers geen juist begrip hebben van de behoeften van het volk. En waarom? omdat zij óf niet onder het volk hebben geleefd, óf den ruimen blik missen, die alleen verkregen wordt, wanneer men zich op zijn' tijd buiten en boven het volk weet te plaatsen.

Maar ZIEGENBALG wist aan zijne taalstudie anderen noodzakelijken arbeid te verbinden. Hij rigtte eene kleine inlandsche school op, onderwees en stichtte Europeanen, onderhield zich geregeld met zijnen medezendingeling over de aangewende en nog aan te wenden middelen, en liet geen gelegenheid voorbijgaan, om openlijk of in bijzondere gesprekken Christus te prediken. Wanneer de arbeid voor ééne kracht te zwaar was, dan verdeelde hij dien, en droeg b. v. de zorg voor alle stoffelijke behoeften aan een bijzonder daartoe aangewezen persoon over; onderwees, toen hij heidenen voor het Christendom begon te winnen de catechumenen, maar vormde ook catechisten; rigtte later eene catechetenschool op, bezocht zieken en stervenden, en vond nog altijd gelegenheid voor eene uitgebreide

correspondentie met de vrienden in Europa. En laat mij dit vooral niet vergeten: hoeveel hij ook te arbeiden had, nooit vergat hij het gebed, dat wat men ook doe of late, altijd de ziel van het zendingwerk moet blijven.

Toen het nut van eene drukkerij gebleken was, hield hij niet op, voor dat zijne vrienden hem eene drukpers en de daarbij vereischte hulp hadden verschaft; toen gebleken was, dat men zich op den duur uit Europa niet behoorlijk kon voorzien, begon men te Trankebar de eigenaardige typen of drukletters te gieten; later zelfs vervaardigde men papier; daar echter dit laatste te duur uitkwam werd de papierfabriek na eenigen tijd weder opgeheven. Het spijt mij, hierbij te moeten vermelden, dat het eerste boek, 't welk op de malabaarsche pers gedrukt werd, ten titel heeft: »Van het verdoemelijke heidendom», en dat ook de later uitgegeven boeken, naar hunne titels te oordeelen, weinig geschikt zullen geweest zijn, om de Heidenen aan te trekken. Zóó mengen wij menschen maar al te vaak zooveel verkeers in het goede, dat wij nu en dan verrigten, dat wij de resultaten niet verwerven, die wij anders zouden mogen verwachten.

Een BESCHI overlaadde zijn brood met honig en specerijen, en ontnam het daardoor de voedende kracht. De hallische zendelingen begrepen niet genoeg, dat gerookt beeren vleesch een uitstekend voedsel mag zijn voor noordsche magen, maar dat kinderen overal moeten gevoed worden met gezonde moedermelk.
